

พระสงฆ์กับการจัดการศึกษาสงเคราะห์ Monks and Educational Welfare Management

พระมหาปริณัยสัทธ รุจิธโม (ทองมา)^๑
ปฐมพงศ์ สุขเลิศ^๒

บทคัดย่อ

พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่อนุเคราะห์ แก่กุลกับประชาชนในสังคมตลอดมาจะเห็นได้จาก บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือเกื้อกูลคนในสังคมนับตั้งแต่สมัยพุทธกาล สุโขทัย อยุธยา มาจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์ยังทำหน้าที่สงเคราะห์ในด้านต่างๆ การจัดการศึกษาสงเคราะห์เป็นอีกหน้าที่หนึ่งของพระสงฆ์ที่ได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจเป็นคนดีของสังคมในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ : พระสงฆ์, การจัดการศึกษาสงเคราะห์, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

Abstract

The Buddhist monks have given assistance to people served courtesy Lend a hand to people in society since the Buddha's time until now. In Thailand, the monks have also worked alongside with government sectors to help people since the Sukhothai period up to now. The educational assistance is a monks' duty since it was specified in the Sangha Act. The educational welfare management of the Sangha is to support physical and mental wellness among children and youths.

Keywords: Monk, Educational Welfare Management, Sangha Act

^๑หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๒ผู้จัดการโรงเรียนจิระศาสตร์วิทยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (pssupalert190@gmail.com)

บทนำ

การบริหารกิจการของคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะถ้ามีระบบบริหารที่ดี ศาสนา ก็มีความเจริญมั่นคง การบริหารที่ดีนั้นจะต้องมีรูปแบบและวิธีการจัดการหรือมีแนวคิด ซึ่งขึ้นอยู่กับกรอบการแบ่งงานมอบอำนาจ กระจายงานให้ผู้อยู่ฝ่ายบริหารระดับต่างๆ รับผิดชอบ ตามความรู้ความสามารถของตน และพัฒนาการในด้านต่างๆ เพราะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัจจุบันนี้ มีอำนาจรัฐและจารีตประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีอิทธิพลเกิดขึ้นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นเกณฑ์จัดระเบียบ การปกครองคณะสงฆ์ การบริหารคณะสงฆ์ จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม มติ ข้อบังคับหรือระเบียบมหาเถรสมาคม และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช (กรมการศาสนา, ๒๕๔๐ : ๑)

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันนี้ ได้ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง ได้อาศัยอำนาจรัฐและจารีตเป็นหลักอุดหนุน เมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยในคณะสงฆ์ จนเป็นเหตุขัดข้องและจำเป็นต้องพึ่งรัฐ ก็ได้อาศัยอำนาจรัฐช่วยแก้ไข ดังเช่นสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช การคณะสงฆ์และการพระศาสนา ได้ดำเนินมาด้วยลักษณะนี้ และเป็นที่ยอมรับนับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วไป ตลอดจนถึงประมุขของประเทศ เพราะคณะสงฆ์ได้ดำเนินกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ไพศาลแก่คณะสงฆ์และประเทศชาติ อันเป็นส่วนรวม ครั้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระมหากษัตริย์ทรงถวายอำนาจรัฐเพื่อให้จัดระบบ การปกครองคณะสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรก

ด้วยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ คณะสงฆ์ จึงได้อาศัยอำนาจรัฐจัดการปกครองตามกฎหมายแต่นั้นมา ครั้นถึงรัชกาลที่ ๘ พระมหากษัตริย์ ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับแรกเพื่อให้จัดระบบ การปกครองคณะสงฆ์ใหม่โดยมีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักรตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ครั้นต่อมาในรัชกาลที่ ๙ ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๓๕ จนถึงปัจจุบันนี้

ความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุตามพระธรรมวินัย สามารถสร้างความศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะชาวพุทธอีกด้วย เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมวินัยขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็มีวิธีแสดงออกหลายอย่าง ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาวพุทธ โดยเฉพาะ ตั้งแต่สมัยพุทธกาล กุลบุตรชาวพุทธ จะต้องหาโอกาสบรรพชาอุปสมบท เป็น

พระภิกษุในพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ดังนั้น เมื่อมีการบรรพชาอุปสมบทกันอย่างแพร่หลาย ทำให้มีพระภิกษุสามเณรเพิ่มมากขึ้น การที่มีพระภิกษุสามเณรเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางระบบการบริหารจัดการเพื่อการปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม เพราะการปกครองนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการพระสงฆ์และพระศาสนาให้มีความเจริญก้าวหน้า ความตั้งมั่นของพระศาสนาจะเกิดประโยชน์ แก่คณะสงฆ์และมหาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม การศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ในแง่วิชาการเกี่ยวกับความหมายของการปกครอง ประเภทการปกครอง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการปกครอง คณะสงฆ์ รวมถึงการใช้อำนาจในรูปแบบตามพระวินัยบัญญัติกับรูปแบบ ตามอำนาจของรัฐ ซึ่งตราผ่านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับต่างๆ และวิวัฒนาการการปกครองในแต่ละยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ นำมาซึ่งความเข้าใจอันดีงามและมีประโยชน์โดยตรงต่อการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความสงบเรียบร้อยเป็นแบบอย่าง การปกครองของสังคมทั่วไปซึ่งในสังคมสงฆ์ได้รับการยกย่องเชิดชูให้มีสถานภาพสูงกว่าบุคคลทั่วไป(คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒ : ๒)

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุสามเณรดูแลวัดให้เป็นระเบียบ

เรียบร้อย ให้พระภิกษุสามเณร มีจริยาวัตรงดงามประพฤติปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่า พระสังฆาธิการ เป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร มีให้ออกนอกพระธรรมวินัยและพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษา จัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล (กรม การ ศา ส นา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐ : คำนำ) ซึ่งจะเห็นว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาให้ปฏิบัติถูกต้องเป็นประโยชน์ทั้งงานการศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ดังนั้นพระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนา และสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจ หน้าที่ ในการบริหารและจัดการวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ส่วนสำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๖, ๒๕๔๗ : ๔๖)

ความหมายของการศึกษาสงเคราะห์

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้ เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมายกฎหมายอาญาและพระข้อบังคับระเบียบคำสั่งมติประกาศและพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชมีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์จัดการและพัฒนาการศึกษาการศึกษาสงเคราะห์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดีพระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุสามเณรดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยให้พระภิกษุสามเณรมีจริยาวัตรตรงตามพระพุทธานุญาตตามหลักพระธรรมวินัยนับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรมิให้ออกนอกพระธรรมวินัยและพระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อยปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตาม พระธรรมวินัยและเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ให้มีความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล (กรมการศาสนา, ๒๕๔๐ : ๗๑-๗๒)

การศึกษาสงเคราะห์หมายถึงการให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝนอบรมแก่ประชาชน โดยเป็นการจัดการศึกษาที่วัดคณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเยาวชนได้รับการศึกษา (กองพุทธศาสนสถานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔ : ๘)

การศึกษาสงเคราะห์คือการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาซึ่งอยู่ในสภาวะยากลำบากอันเนื่องมาจากปัญหา

สภาพภูมิศาสตร์เศรษฐกิจสังคมและการเมืองให้ได้รับความคุ้มครองช่วยเหลือและให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมซึ่งสนองตามหลักการที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติได้แก่

๑. เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากปัญหาทางสภาพภูมิศาสตร์ได้แก่เด็กชายเฝ้าไร่ชาวเรือชาวเกาะเด็กต่างเชื้อชาติศาสนาและวัฒนธรรม

๒. เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากปัญหาทางสังคมได้แก่เด็กที่ครอบครัวอยู่ยากจนเด็กที่ถูกทำทารุณเด็กที่ถูกใช้แรงงานเด็กเร่ร่อนเด็กกำพร้าขาดผู้อุปการะเด็กที่ถูกล่อลวงละเมิดทางร่างกายและเพศหรือเด็กที่ถูกล่อลวงละเมิดทางเพศเด็กที่มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกชักนำไปประกอบอาชีพอันไม่พึงประสงค์เด็กที่ครอบครัวมีปัญหาเสพติดเด็กที่ครอบครัวมีปัญหาโรคเรื้อนโรคเอดส์ ฯลฯ

๓. เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากปัญหาทางการเมืองได้แก่เด็กที่เป็นบุตรหลานของผู้ได้รับภัยผู้อพยพลี้ภัยชายแดนบุตรหลานของผู้ที่มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ

๔. เด็กยากจนที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทางและปัญญาเป็นเลิศการศึกษาสงเคราะห์เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเติมเต็มให้กับการศึกษาอีกลักษณะของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งช่วยในการบริหารทางการศึกษาแก่ปวงชนของกระทรวงศึกษาธิการมีความครอบคลุมและสามารถสนองความต้องการของประชาชนทุกกลุ่มได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมโดยมุ่งพัฒนาเด็กขาดโอกาสทางการศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีทักษะในการดำรงชีพมีความคิดสร้างสรรค์มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้องดีงามมีเจตนาที่ดีต่อครอบครัวสังคมและประเทศชาติมีความรัก

ความเข้าใจและยอมรับความต้องการสิทธิและบทบาทของตนเองและผู้อื่นมีความซาบซึ้งรักเข้าใจรู้จักอนุรักษมรดกและเอกลักษณ์ของชาติด้วยการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และพัฒนา กิจกรรม ด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม และ ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยตลอดถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นพลเมืองไทยที่มีความรับผิดชอบและสามารถปฏิบัติตนตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสามารถเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับชุมชนและกลับไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและเจริญก้าวหน้าได้ตามอัตภาพ (กองการศึกษา สงเคราะห์, ๒๕๔๑ : ๕)

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการสาธารณะศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนทั้งก่อนวัยเรียนและในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการดังนี้

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนานักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญแบ่งเป็นระดับชั้นคือ

ชั้นเตรียม รับนักเรียนประถมศึกษา
ปีที่ ๑-๓
ขั้นต้น รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่
๔-๖
ชั้นกลาง รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่
๑-๓
ขั้นสูง รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่
๔-๖
หลักสูตรการสอนจะมี ๒ ประเภทคือ

ประเภทที่ ๑ วิชาบังคับได้แก่วิชาประวัติพระพุทธศาสนาวิชาธรรมและวิชาศาสนพิธีประเภทที่ ๒ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและความพร้อมของโรงเรียน

๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัดเป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกายอารมณ์สังคมและสติปัญญาส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน

การศึกษาสงเคราะห์หมายถึงการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือการศึกษาอื่นนอกการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะควรแยกเป็น ๒ ลักษณะคือ

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษาสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ) ได้กล่าวถึงการศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษา

ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อ
สงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุ
สามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้
เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน
อาทิตย์มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้
การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรมและ
ประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนเป็นโอกาส
ให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษาเพื่อพัฒนา
ทรัพยากรบุคคลของชาติด้วยหลักธรรมของพระ
ศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดมี
ความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อน
วัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยัง
เด็กทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วม
พัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่้วยเด็ก

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก
สามัญศึกษาจัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณร
ศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของ
กระทรวงศึกษาธิการแผนกสามัญศึกษาและ
มีการศึกษาวิชาพระปริยัติธรรมหมวดภาษาบาลี
หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วน
หนึ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามี
การจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่า
ด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
พ.ศ.๒๕๓๗และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา
ขณะนี้มียุทธศาสตร์ต่างๆจำนวนมากจัดตั้งแต่โดย
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาแต่ยัง
มิได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษา
สงเคราะห์โดยรูปการนั้นน่าจะจัดเป็น
“การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่าเพราะเป็น
การศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มี
การศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษาทั้งผู้เรียนและ
ผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา (กอง
การศึกษาสงเคราะห์, ๒๕๔๑ : ๔๘-๔๙) การ
จัดการศึกษาและการจัดการอบรมทั้ง ๔

ประเภทดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาส
ช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

หลักการจัดการศึกษาสงเคราะห์

หลักการศึกษสงเคราะห์เป็นภารกิจ
ด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการ
ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้
มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทาง
พระพุทธศาสนาเพื่อสามารถดำรงตนและดำเนิน
ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมือง
ที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศโดยมีความมุ่ง
หมาย ๔ ลักษณะคือ

๑. การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียน
ตามแผนการศึกษาแห่งชาติโดยมุ่งให้พระภิกษุ
สามเณรนักเรียนได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม
ได้แก่โรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัดศูนย์การ
เรียนรู้ศีลธรรมในวัด(ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา
วันอาทิตย์เดิมหรือวันหยุดอื่นๆ) ศูนย์อบรมเด็ก
ก่อนเกณฑ์ในวัดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์

๒. การสงเคราะห์ให้เด็กและ
ประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ
หรือเอกชนตามแผนการศึกษาแห่งชาติเช่นการ
เป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัดการ
ให้สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัดการให้ใช้หรือให้
เช่าที่ดินวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้าง
สถานศึกษาของรัฐหรือท้องถิ่นการเป็นผู้อุปการะ
โรงเรียนต่างๆการให้ความอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

๓. การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน
นักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษา
ชาติเช่นการสอนธรรมศึกษาการสอนศีลธรรม
หน่วยงานพระธรรมทูตและหน่วยอบรม
ประชาชนประจำตำบลในการเผยแพรศีลธรรมใน
โรงเรียนและสถานศึกษาต่างๆ

๔. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่
การศึกษาสถาบันการศึกษาหรือบุคลากรทาง

การศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษามอบอุปกรณ์การศึกษาฯ

ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าของอาวาสได้บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัวเพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชนหรือสร้างหรือซ่อมแซมอาคารสถานศึกษาหรือการดำเนินการใดๆของพระภิกษุที่มีความสามารถโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนจัดว่าเป็นภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น(กองการศึกษาสงเคราะห์, ๒๕๔๑ : ๘)

แนวทางการบริหารงานด้านการศึกษาสงเคราะห์

พระสังฆาธิการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนคือบริหารการคณะสงฆ์และการพระศาสนาตามที่กำหนดไว้กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ซึ่งได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ (ภารกิจ) ของคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้านไว้ในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ได้กล่าวถึงแนวทางการบริหารงานด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติทั้งด้านการศึกษาการอบรมศึกษาการให้ที่อยู่อาศัยและอาหารทำให้เด็กมีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ การศึกษาที่พระภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในลักษณะนี้มี ๕ ประการคือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาที่วัดหรือมูลนิธิวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิงและบางแห่งมีนักเรียนพระภิกษุสามเณรเรียนร่วมด้วย

กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๓๒ มีทั้งระดับอนุบาลประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ปัจจุบันสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบันมีจำนวน๓แห่งคือโรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการโรงเรียนวัดบึงเหล็กจังหวัดนครพนมและโรงเรียนนันทบุรีวิทยาจังหวัดน่าน

๓. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์จัดตั้งตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ.๒๕๓๔ และอยู่ในอุปถัมภ์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๔. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่ออบรมเด็กเล็กก่อนวัยเรียนมีทั้งชาย-หญิงวัดจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ. ๒๕๓๗ และ อยู่ในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๕. โรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์/พระราชูปถัมภ์เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ปัจจุบันมีเพียงแห่งเดียวคือโรงเรียนวินิตศึกษาเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาจากการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้วพระภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศอาทิตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาชั้น

ประถมศึกษามัธยมศึกษาและอุดมศึกษาช่วยพัฒนาสถานศึกษาช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาและช่วยเหลือเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ด้านอาชีพหมายถึงการฝึกอบรมด้านวิชาอาชีพที่วัดจัดขึ้นสำหรับผู้ยากไร้ด้อยโอกาสและผู้ที่ย้ายมาอาศัยวัดได้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพโดยมีหน่วยงานองค์กรทั้งรัฐและเอกชนให้การสนับสนุนด้านวิทยากรสื่อและเครื่องมือต่างๆ หรือการที่วัดเป็นศูนย์กลางดำเนินกิจกรรมอาชีพใดอาชีพหนึ่งเพื่อเป็นตัวอย่างหรือแหล่งการเรียนรู้ทางอาชีพอาชีวการปลูกพืชสมุนไพรการทำสวนผลไม้หรือพันธุ์ไม้หายากการทำปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น (กองการศึกษาสงเคราะห์, ๒๕๔๑ : ๖)

การจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยการตั้งโรงเรียนวัด

โดยหลักทั่วไปวัดย่อมเป็นแหล่งสงเคราะห์ชุมชนในด้านต่างๆ รวมทั้งการศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาด้วย พระสงฆ์ต่างสำนึกในหน้าที่ที่จะให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนอย่างแน่นหนา คณะสงฆ์จึงถือว่าการสงเคราะห์ประชาชนด้วยการให้การศึกษาเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ในประกาศพระบรมราชโองการ เรื่องการจัดการเล่าเรียนในหัวเมือง ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ก็แก่ประชาชนในสยามราชอาณาจักรนี้ย่อมเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาโดยมาก พุทธศาสนิกชนในพระราชอาณาจักรย่อมได้สดับฟังพระสัทธรรมซึ่งสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติสอนไว้เป็นวิธิต่างสม่ำเสมอปฏิบัติ จากพระภิกษุสงฆ์ซึ่งมีอยู่ในสังฆารามทั่วพระราชอาณาจักร และได้ฝากบุตรหลานเป็นศิษย์เพื่อให้เล่าเรียนพระบรมพุทโธวาทแลวิชาซึ่งได้ให้

บังเกิดประโยชน์ กล่าวคือวิชาหนังสือ เป็นต้น ในสำนักพระภิกษุสงฆ์เป็นประเพณีสืบมาแต่โบราณกาลจนบัดนี้ นับว่าพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายได้กระทำประโยชน์แก่พุทธจักร แลพระราชอาณาจักรทั้งสองฝ่ายเป็นอันมากขอพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย จงเห็นแก่พระพุทธศาสนาแลประชาชนทั้งปวง ช่วยเอาการุณาสั่งสอนกุลบุตรทั้งหลายให้ได้ศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยและมีวิชาความรู้อันเป็นสาธารณประโยชน์ยิ่งขึ้น ให้สมดังพระบรมราชประสงค์ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศอาราธนาให้ทุกประการเทอญ” (วุฒิชัย มลศิลป์, ๒๕๑๖ : ๑๔๑-๑๔๔) การจัดการศึกษาของพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์แบบตั้งโรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งนับเป็นการศึกษาสงเคราะห์เพราะเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและประชาชนเพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรมสามารถประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน เป็นกำลังของสังคมและประเทศชาติ มีดังต่อไปนี้ (พระธรรมปริยัติโสภณ, ๒๕๔๘ : ๓๕-๓๖)

๑. โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๗ อยู่ในสังกัดกรมการศาสนา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยหลักสูตรวิชาสามัญศึกษาเป็นจุดยืน วิชาพระปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติ อีกส่วนหนึ่ง ขณะนี้มีวัดต่างๆ จัดตั้งมากขึ้น เพราะมุ่งการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรเป็นหลัก ในทางปฏิบัติทั้งผู้สอนผู้เรียนเน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษาแทบทั้งสิ้น

๒. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนประเภทนี้ แต่เดิมคือโรงเรียนราษฎร์ของวัด วัดหรือมูลนิธิของวัด

จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชนเป็นหลักบางแห่งมีเฉพาะนักเรียนชาย-หญิง บางแห่งมีพระภิกษุสามเณรรวมอยู่ด้วย แต่แยกห้องเรียนได้โอนมาเป็นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๓๒ มีทั้งระดับอนุบาล ประถมและมัธยมศึกษา

๓. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จัดตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์

๔. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์ จัดตั้งตามระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๓๔ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา มีวัดต่างๆ จัดตั้งศูนย์อบรมพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จำนวนมาก

๕. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่ออบรมเด็กเล็กก่อนวัยเรียน นักเรียนมีทั้งชาย-หญิง วัดจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ. ๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา มีวัดต่างๆ จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดจำนวนมาก

บทสรุป

การจัดการศึกษาสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ โดยการศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เด็กและเยาวชนของชาติทั้งด้านการศึกษาการอบรมศึกษาการให้ที่อยู่อาศัยและอาหารทำให้เด็ก ๆ มีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ พระสงฆ์จึงเป็นผู้ที่ให้การจัดการศึกษากับเด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็ก ๆ และเยาวชนเหล่านี้เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ที่พร้อมด้วยศีลธรรมและเป็นคนดีของสังคม สร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ต่อไป

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. **คู่มือพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพฯ : การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพฯ : การการศาสนา, ๒๕๔๐.

กองการศึกษาสงเคราะห์. **ระเบียบการรับเด็กเข้าเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์**. กรุงเทพฯ: กรมสามัญศึกษา, ๒๕๔๑.

_____. **ระเบียบการรับเด็กเข้าเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์**. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา, ๒๕๔๑.

กองพุทธศาสนสถานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

คณาจารย์มหาวิทยาลัย. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

วุฒิชัย มลศิลป์. **การปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ ๕**. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๖.

ส่วนสำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๖. **คู่มือปฏิบัติงานการคณะสงฆ์**. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะภาค ๑๖ วัดท่าไทร, ๒๕๔๗.